

Examinering: 8 elementen om de kwaliteit te borgen uit onderzoek in Europa

Samenvatting onderzoek: Cedefop (2015), Ensuring the quality of certification in vocational education and training. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015.

In 2015 heeft Cedefop een onderzoek gedaan naar het borgen van de kwaliteit van certificering in het mbo in de Europese Unie. Het certificeringsproces c.q. examineringsproces is het proces dat begint met een assessment van een individuele student en dat leidt tot het toekennen van een kwalificatie. Het beroepsonderwijs in Europa is in ontwikkeling. Onderwijs is steeds meer gebaseerd op leeruitkomsten (learning outcomes) en steeds vaker leerwegonafhankelijk. Deze ontwikkelingen maken dat het verzekeren van de kwaliteit van examinering steeds belangrijker wordt.

Door literatuuronderzoek en het bestuderen van casestudies van tien landen is Cedefop op zoek gegaan naar inzichten over wat er nodig is om de kwaliteit van examinering te borgen. Het onderzoek heeft geleid tot een opsomming van acht elementen die minimaal van belang zijn voor het borgen van de kwaliteit van examinering. Nederland heeft een casus aangeleverd voor het onderzoek.

De casus betrof de examinering van de ICT-opleiding van ROC Tilburg en is opgesteld o.a. met medewerking van de directeur van deze school voor ICT en Technologie, tevens voorzitter van de examencommissie en de Inspectie.

In dit artikel leest u een korte samenvatting van het rapport met een beschrijving van het proces van certificeren en diplomeren, de acht elementen die essentieel zijn voor het borgen van de kwaliteit en per element een toelichting vanuit andere landen die ook betrokken waren in het onderzoek met interessante voorbeelden voor Nederlandse mbo-scholen.

Algemene beschrijving van het certificeringsproces

In het onderzoek is men gekomen tot een algemene beschrijving van het examenproces. Deze beschrijving bestaat uit drie stappen en is van toepassing op de examinering van alle landen die betrokken waren bij het onderzoek. De stap waarmee het examenproces begint is het assessment.

In het assessment wordt beoordeeld of de student over bepaalde kennis, vaardigheden en competenties beschikt. Daarna volgt het verifiëren en waarderen van de resultaten van het assessment. Gekeken wordt of de resultaten

overeenkomen met leeruitkomsten die nodig zijn voor een kwalificatie. Het resultaat wordt gewaardeerd, bijvoorbeeld met een cijfer. Tot slot volgt de derde stap van het uitgeven van een certificaat of diploma. Hiermee wordt bevestigd dat een student voldoet aan de eisen van een kwalificatie of een deel ervan en dat de student deze heeft behaald. In Nederland vindt het examen over het algemeen plaats aan het einde van de

Kalibreersessies in Spanje om de deskundigheid van assessoren te borgen

opleiding. Dit is net zo in Denemarken, Duitsland, Estland, Hongarije, Oostenrijk, Portugal, Roemenië en Slovenië. De andere landen uit het onderzoek, te weten Spanje, Finland en Engeland hebben dit niet. Hier bestaat het examen uit een opeenstapeling van deexamens gedurende de opleiding.

Acht essentiële elementen om de kwaliteit te borgen

In het onderzoek is gekeken naar maatregelen voor het borgen van de kwaliteit op macro-, meso- en microniveau. Ook is gekeken vanuit verschillende dimensies van kwaliteitsborging; aangeduid als input, proces en output. Vrij vertaald kunnen deze dimensies aangeduid worden als maatregelen die je kunt treffen vooraf, tijdens het proces en achteraf om de kwaliteit te borgen. Dit heeft geleid tot een selectie van acht elementen die essentieel lijken te zijn voor het borgen van de kwaliteit.

1. Zorg ervoor dat kwaliteitsborging van examinering formeel onderdeel is van het kwaliteitsborgingssysteem op nationaal-, school- en teamniveau.

In Nederland is dit al het geval, omdat in de wet is vastgelegd dat scholen verplicht zijn om op een deugdelijke manier te examineren. Scholen hebben een eigen kwaliteitszorgsysteem ingericht voor examinering. Op naleving hiervan wordt toegezien middels onderzoek door de Inspectie van onderwijs. In haar onderzoekskader heeft de Inspectie daarvoor standaarden uitgewerkt. Verder ontwikkelt het Kwaliteitsnetwerk mbo in Nederland op dit moment audits gericht op examinering.

2. Zorg voor heldere criteria die weergeven wat geëxamineerd moet worden.

In Nederland zijn deze criteria, de leeruitkomsten, vastgelegd in kwalificatiedossiers. De inhoud van deze dossiers vraagt nog wel om een verdere uitwerking om op basis daarvan examens te

kunnen maken en beoordelen. In Finland zijn de leeruitkomsten, net zoals in Nederland beschreven in termen van kennis, vaardigheden en competenties. In Finland is de beschrijving van het beroepsgerichte gedeelte van de leeruitkomsten opgedeeld in modules. Voor elke module zijn assessment targets en criteria beschreven op drie niveaus (voldoende, goed en excellent). Deze zijn gerelateerd aan het werkproces, de werkmethode, het gebruik van materialen, onderliggende kennis en competenties die nodig zijn voor leven lang leren. In Nederland is het aan de scholen zelf om beoordelingscriteria te beschrijven. Gezien de groeiende aandacht voor excellentie in het mbo klinkt een indeling in voldoende, goed en excellent interessant.

3. Zorg dat alle stakeholders geïnformeerd zijn.

Het systematisch informeren van stakeholders over examinering blijkt van cruciaal belang te zijn voor de kwaliteit van de examenprocessen. Het gaat om informatie voor direct betrokkenen zoals assessoren, examenkandidaten en docenten over de wijze waarop en wanneer beoordeeld wordt. Daarnaast is overleg op andere niveaus, bijvoorbeeld zoals in Nederland binnen de SBB of binnen examenleveranciers, tussen scholen en bedrijfsleven ook van belang. In Denemarken worden studenten aan het begin van de opleiding geïnformeerd over de procedures en richtlijnen rondom examinering via een door het ministerie van het Onderwijs ontwikkeld digitaal platform Elevplan (student plan). Het platform bevat alle formele regels en voorschriften met betrekking tot de bestudeerde kwalificatie. Elevplan wordt ook gebruikt om studenten te informeren over de examenresultaten. In Nederland zijn de beroepsgerichte examens niet centraal georganiseerd, maar is het de verantwoordelijkheid van iedere individuele school en ligt ook de verantwoordelijkheid om studenten goed te informeren bij de school.

4. Stel eisen aan assessoren en andere betrokkenen bij het examenproces bij het selecteren en train ze op basis van deze eisen.

Voor een goede examinering is het essentieel dat de assessor deskundig is. Hoe dit wordt geborgd verschilt in Europa enorm. Zo zijn er landen waarbij de assessor wordt geselecteerd door regionale inspectiediensten of door het bedrijfsleven. In Spanje worden jaarlijks kalibreersessies georganiseerd voor assessoren om hen te professionaliseren en te zorgen dat ze tot

vergelijkbare

uitkomsten komen, wanneer ze hetzelfde examen gebruiken.

Deze kalibreersessies worden door de scholen georganiseerd. Elke assessor neemt iedere twee jaar deel. In

Nederland zijn

kalibreersessies in het hbo redelijk bekend, in het mbo is dit nog een relatief nieuw fenomeen. Als assessoren gezamenlijk een kalibreersessie doorlopen, draagt dit bij aan een verhoging van de professionaliteit en betrouwbaarheid van de beoordelingen. Deze vorm van professionalisering past bij het vakbekwaam blijven, het derde stadium van professionalisering volgens het rapport 'Verkenning varianten deskundigheidsborging betrokkenen examinering mbo'.

5. Zorg voor goede methodes, exameninstrumenten en procedures voor de afname van examinering.

Examenprocedures en -methoden hebben betrekking op de vraag 'hoe wordt de kandidaat beoordeeld?'. In alle Europese landen komen hierbij termen zoals validiteit, betrouwbaarheid, onpartijdigheid en transparantie om de hoek kijken. Sommige landen kennen een centraal georganiseerde examinering, waarmee de betrouwbaarheid geborgd wordt. Omdat het om beroepsonderwijs gaat, is er vaak sprake van

een mix van examenvormen. Opmerkelijk is dat van de landen die in dit onderzoek zijn meegenomen alleen in Spanje, Nederland en Finland het examen ook daadwerkelijk in de reële beroepspraktijk wordt uitgevoerd.

6. Koppel het toewijzen van een oordeel los van de afname van het examen.

Uit het onderzoek blijkt dat het vertrouwen in de examinering toeneemt wanneer de afname van het examen en het uiteindelijk vaststellen van het resultaat onafhankelijk

van elkaar worden uitgevoerd. De

kwaliteit van het vaststellen van het resultaat neemt toe, wanneer ook duidelijk is hoe de beoordeling tot stand is gekomen.

In weinig landen wordt van de assessor gevraagd de

beoordeling toe te lichten en te onderbouwen. Dit gebeurt wel in Finland en Hongarije. Daar wordt expliciet gevraagd wat de argumenten zijn voor de gegeven beoordeling. Dit lijkt een goede gewoonte om de kwaliteit van de examinering en diplomering te vergroten.

7. Maak het mogelijk dat studenten bezwaar kunnen maken tegen het resultaat van de examinering.

Voor de kwaliteit van de examinering blijkt het belangrijk dat studenten de mogelijkheid hebben om in beroep te gaan tegen het examenresultaat. In Nederland is dit via de wet geregeld. Iedere school moet een Commissie van Beroep Examens hebben waar de student terecht kan. Studenten worden hierover geïnformeerd. Doordat in Finland studenten heel direct betrokken zijn bij de planning, uitvoering en beoordeling – studenten discussiëren daar met elkaar over de resultaten – zijn zij zich bewust van de beoordelingscriteria en de wijze waarop een beoordeling tot stand komt. Meer inzicht leidt

Finland betreft studenten heel direct bij de planning, uitvoering en beoordeling

vaak tot meer begrip over het gekregen oordeel. En de student weet beter wanneer het zinvol is om in beroep te gaan.

8. Documenteer, evalueer en monitor het examenproces.

Een goede documentatie, evaluatie en monitoring van het examenproces zijn belangrijke taken op alle niveaus binnen de school die bijdragen aan de verbetering van de examinering. In sommige Europese landen wordt op nationaal niveau allerlei data verzameld over de examinering, met als doel de examinering te verbeteren. Zo wordt in Slovenië een feedbacksysteem gebruikt waarmee statistische informatie wordt verzameld zoals: slaagkansen, resultaten, vergelijking tussen klassen. Hiermee heeft een school direct inzicht in hoe zij presteert in vergelijking tot andere scholen. Ook kan dergelijke informatie gebruikt worden om bijvoorbeeld exameninstrumenten aan te scherpen.

Herkenbare uitkomsten en interessante voorbeelden

Gezien het belang van goede examinering en de samenwerking tussen lidstaten in Europa is het mooi dat Cedefop dit onderzoek heeft uitgevoerd naar hoe de kwaliteit van examinering het beste geborgd kan worden. Het rapport sluit af met de bevinding dat examinering door heel Europa over het algemeen meer aandacht krijgt dan voorheen. Als we naar de situatie in het

Nederlandse mbo kijken, kunnen we constateren dat mbo-scholen veel doen om de kwaliteit te borgen en zijn de resultaten uit het onderzoek heel herkenbaar. Verder brengt het onderzoek ook interessante voorbeelden van andere landen aan het licht, waar scholen in Nederland hun voordeel mee zouden kunnen doen. Voorbeelden zoals de kalibreersessies voor beoordelaars in Spanje of de mogelijkheden om studenten te laten denken of mee te laten beoordelen in de examinering in Finland.

Marloes van Bussel, NCP EQAVET en Nelleke Lafeber, MBO Raad, 10-02-2017

Meer lezen?

Bent u benieuwd naar nog andere voorbeelden van maatregelen of naar meer informatie over de verschillende landen, lees dan het volledige rapport. Dit is te vinden op:

<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/5551>

EQAVET
Stationsplein 14
5211 AP 's-Hertogenbosch

073-6800800
eqavet@cinop.nl
www.eqavet.nl